

ALEKSANDRS IVANOVŠ

LATVIJAS ARHEOGRĀFIJA UN RAKSTĪTO VĒSTURES AVOTU SAGLABĀŠANAS UN POPULARIZĒŠANAS PROBLĒMAS

Viens no svarīgākajiem rādītājiem, kas relatīvi precīzi ļauj novērtēt stāvokli vēstures un kultūrvēstures pētniecībā, ir vēstures palīgzinātņu attīstības līmenis. Šīs vēstures zinātnes apakšnozares apkopo nacionālās historiogrāfijas uzkrāto pieredzi un tajā pašā laikā sekmē vēstures pētniecības tālāko attīstību.¹ Vēstures palīgzinātņu vidū sevišķi liela nozīme ir arheogrāfijai – zinātnei, kas nodarbojas ar rakstīto vēstures avotu edīcijas metodoloģijas, metodikas un tehnikas jautājumiem. No vienas puses, gatavojot vēstures avotu zinātniskās publikācijas, arheogrāfi radoši izmanto vēstures palīgzinātņu iestrādes, kas ļauj risināt publicējamo avotu atribūcijas un datēšanas jautājumus. No otras puses, publicēto vēstures avotu klāsts un avotu krājumu sastāvs ietekmē vēstures un kultūrvēstures pētniecības turpmāko norisi, jo bieži vien vēstures avotu ieviešanu zinātnes aktīvā aprītē nosaka avotu publikāciju arheogrāfiskā kvalitāte un pilnība. To apliecina daudzie pētījumi, kas balstās galvenokārt uz publicētajiem vēstures avotiem.

Diemžēl līdz šim Latvijas pētnieki arheogrāfijas teorijas un prakses jautājumiem veltījuši pavisam niecīgu uzmanību: var minēt tikai nedaudzas publikācijas, kurās aplūkoti atsevišķi avotu edīcijas teorijas un prakses aspekti. Lielāko daļu no šiem pētījumiem 19.gs. 2. pusē – 20.gs. sākumā sagatavoja vācbaltu pētnieki un arhivāri – H. Hildebrands, A. Bulmerinks, A. Feuereizens u.c.² 20.gs. 2. pusē nāca klajā J. Jenša un T. Zeida pētījumi, kas veido priekšstatu gan par nozīmīgākajiem vēstures avotu krājumiem, gan arī par Latvijas arheogrāfijas attīstības tendencēm un problēmām.³ Pēdējos gados parādījušās arī šī raksta autora publikācijas, kas veltītas arheogrāfijas teorijai un metodoloģijai,⁴ dokumentāro avotu kompleksu edīcijas jautājumiem⁵ un Latvijas arheogrāfijas vēstures aspektiem.

Balstoties uz Latvijas arheogrāfu teorētiskajām iestrādēm un pieredzi vēstures avotu arheogrāfiskās apstrādes un edīcijas jomā, šajā rakstā tiks mēģināts parādīt pamattendences Latvijas arheogrāfijas attīstībā no 19.gs. līdz mūsdienām. Rakstā tiks arī pamatots arheogrāfiskās darbības "ideālais modelis", kas dod iespēju paaugstināt arheogrāfijas lomu kultūrvēsturiskā

mantojuma – rakstīto vēstures avotu – apzināšanā, saglabāšanā un popularizēšanā, lai arheogrāfija ieņemtu pienācīgu vietu kultūrvēsturiskās vides attīstības zinātniskajā “infrastruktūrā”.

* * *

Latvijas arheogrāfijas vēstures posmi pamatvilcienos atbilst Latvijas historiogrāfijas vēstures posmiem, jo, no vienas puses, vēstures avotu krājumu ievirze un sastāvs atspoguļo prioritātes vēstures pētniecībā, bet, no otras puses, avotu publikāciju kvalitāti nosaka pastāvošais vēstures pētniecības līmenis. Tajā pašā laikā ir jāņem vērā, ka arheogrāfija ir relatīvi patstāvīga zinātnes nozare. Tāpēc katra posma ietvaros nozares zinātniskais līmenis vērtējams pēc specifiskiem kritērijiem, kādi atbilst arheogrāfiskās darbības galvenajiem aspektiem.⁶

Viens no svarīgākajiem rādītājiem ir dominējošais vēstures avotu publikāciju veids. Vēstures avotu publikācijas tiek iedalītas populārzinātniskajās publikācijās, kas domātas plašam lasītāju lokam, un zinātniskajās publikācijās. Zinātnisko izdevumu vidū minamas gan diplomātiskās publikācijas, kas sniedz vispusīgu priekšstatu par vēstures avotu paleogrāfiskajām iezīmēm, gan kritiskās publikācijas, kas atspoguļo publicējamo avotu tekstoloģiskās izpētes (jeb kritikas) rezultātus. Kultūras un vēstures mantojuma saglabāšanas ziņā prioritāra nozīme ir diplomātiskajām publikācijām, kurās avoti reprezentēti tuvāk oriģināliem. Turpretim kritiskās publikācijas būtībā ir avotpētnieciski darbi, kas vērtējami avotu mācības attīstības kontekstā. Kultūrvēsturiskā mantojuma popularizēšanā zināma nozīme ir arī populārzinātniskajām publikācijām, taču adekvātu priekšstatu par avotiem tās neveido, tāpēc šo izdevumu izmantošanas iespējas vēstures pētniecībā ir visai ierobežotas.

Otrs arheogrāfiskās darbības vērtēšanas kritērijs saistīts ar arheogrāfisko heiristiku – rakstīto avotu apzināšanu, meklēšanu un atlasīšanu publicēšanai.⁷ Tās mērķis ir panākt pēc iespējas augstāku avotu reprezentativitātes pakāpi krājumos. Tāpēc kvalitatīvas avotu publikācijas balstās uz avotu vēsturiskā (dabiskā) kompleksa pilnvērtīgu rekonstrukciju.⁸ Turpretim krājumus, kuros publicējamo avotu izlase tiek veidota nejauši vai arī patvaļīgi, nevar uzskatīt par kvalitatīvam publikācijām.

Izvērtējot arheogrāfijas zinātnisko līmeni, jāņem vērā arī avotu edīcijas tehnika. Tā ietver pieejas un metodes, kādas tiek izmantotas publicējamo avotu atribūcijā un datēšanā, tekstu atveidē (transkripcijā), tekstoloģisko komentāru sagatavošanā, publicējamo avotu “arheogrāfiskajā apstrādē” – virsrakstu, arheogrāfisko leģendu un regestu sastādīšanā un noformēšanā –,

kā arī publikāciju kritiskā (zinātniskā) aparāta (priekšvārds, piezīmes, varianti, komentāri, rādītāji, ilustrācijas) izveidē un avotu krājumu struktūras noteikšanā. Arheogrāfijas zinātniskais līmenis tikai daļēji nosaka avotu edīcijas tehniku, jo dokumentāro vēstures avotu publikāciju sagatavošanu reglamentē arhīvu resora pieņemtie noteikumi,⁹ kuri bieži vien ir pretrunā ar zinātniskās arheogrāfijas ieteikumiem un iestrādēm.

Arheogrāfijas līmeņa noteikšanā tradicionālo kritēriju klāstu mūsdienās papildina rādītāji, kas saistīti ar jaunāko datortehnoloģiju ieviešanu arheogrāfijā: vēstures avotu elektronisko publikāciju sagatavošana, kultūras un vēstures pieminekļu digitālā reprezentācija, datorizēto meklēšanas sistēmu izveide u.tml.¹⁰

Pamatojot Latvijas arheogrāfijas vēstures periodizāciju, būtu jāatzīmē, ka līdz pat 20.gs. par Latvijas arheogrāfiju iespējams runāt tikai nosacīti, jo pirms Latvijas brīvvalsts dibināšanas ar Latvijas vēstures avotu edīciju nodarbojās galvenokārt baltvācu vēsturnieki, arhivāri un amatieri, un viņu sagatavotie vēstures avotu krājumi nāca klajā ne tikai Rīgā, bet arī Vācijā. Turklāt baltvācu arheogrāfu uzmanības centrā bija tādi vēstures avoti, kas tika izmantoti, lai aizstāvētu baltvācu muižniecības kārtas privilēģijas Baltijā.¹¹

Lai gan daži Latvijas vēstures avotu izdevumi tika sagatavoti jau 18.gs.,¹² par zinātnisku arheogrāfiju iespējams runāt tikai sākot ar 19.gs., kad parādījās pirmās kvalitatīvās Latvijas vēstures avotu publikācijas. Daudzi Livonijas vēstures avoti tika iespiesti 19.gs. vidū – 20.gs. sākumā.¹³ Šajā posmā edīcijas darba aktivizēšanos un tās kvalitātes kāpinājumu sekmēja pozitīvisma historiogrāfijas metodoloģija, kurai piemita tieksme pēc precizitātes vēstures izpētē, balstoties uz rūpīgi verificētām vēstures avotu liecībām. Publikāciju vidū dominēja fundamentāli dokumentu krājumi, kuros arheogrāfi mēģināja sistemātiski iespiest **visus** nozīmīgos avotus. Gatavojot vēstures avotu publikācijas, arheogrāfi balstījās uz vēstures palīdzinātņu (paleogrāfijas, diplomātikas, sfragistikas, hronoloģijas, vēsturiskās metroloģijas) atziņām. Tāpēc dokumentu krājumos piedāvātā vēstures avotu atribūcija un datēšana bija relatīvi droša, un pievienotie vēsturiskie, arheogrāfiskie un tekstoloģiskie komentāri līdz šim laikam nav zaudējuši savu zinātnisko nozīmīgumu. Būtu jāatzīmē, ka lielākais nopelns avotu edīcijā un zinātniskās arheogrāfijas tapšanā Latvijā bija arhivāriem un vēsturniekiem H. Hildebrandam, F. Švarcam, A. Bulmerinkam un L. Arbuzovam sen.

Tajā pašā laikā nevar noliegt, ka edīcijas tehnikas ziņā 19.gs. otrajā pusē – 20.gs. sākumā sagatavotajām publikācijām piemita būtiskas nepilnības. Galvenā no tām bija vienkāršota tekstu atveide (transkripcija). Turklāt avotu

publikācijas neveidoja adekvātu priekšstatu par avotu oriģinālo ārējo izskatu, par atzīmēm dokumentu tekstos, netika minēti arī arhīva šifri, kas turpmāk radīja grūtības publicēto dokumentu identificēšanā. Vēl viens edīcijas darba trūkums bija saistīts ar publikāciju sastāva noteikšanu: 19.gs. arheogrāfijā dominēja tematiskais (būtībā, vēsturiskais) princips dokumentu krājumu veidošanā. Balstoties uz šo pieeju, tika sagatavoti un publicēti vēstures avotu krājumi, kuru autori caur dokumentu prizmu mēģināja radīt "vispusīgu" (respektīvi, tendenciozu) priekšstatu par Livonijas vēsturi. Tādējādi, veidojot dokumentu publikācijas pēc tematiskās pazīmes, arheogrāfi patvaļīgi un mākslīgi konstruēja vēstures avotu kompleksus. Rezultātā avotu publikācijas faktiski uzspieda pētniekiem vēstures faktu aprioras interpretācijas un vēstures procesa subjektīvu redzējumu.

20.gs. 20.–40.g. avotu krājumu sastāva noteikšanā tematiskās pieejas vietā priekšplānā izvirzījās reģionālais princips.¹⁴ Reģionālās pieejas aktualizēšana vēstures avotu edīcijā bija likumsakarīga, jo tieši pirmās Latvijas Republikas laikā Latvijas kultūras vēsture pirmo reizi kļuva par patstāvīgu un pilnvērtīgu pētniecības jomu. Jāatzīst, ka publikācijās, kas veidotas pēc reģionālā principa, dokumentu kompleksi tiek atveidoti precīzāk un pilnīgāk nekā tematiskajos avotu krājumos. Taču arī reģionālo principu avotu kompleksu rekonstrukcijā nevar uzskatīt par nevainojamu. Lai gan vēstures avotu kopuma piederība pie noteikta reģiona, teritorijas vai arī valstiskā veidojuma noteiktā laikposmā ļauj domāt, ka visi šie avoti ir savstarpēji saistīti, tomēr, veidojot krājumus pēc reģionālā principa, tiek ignorētas svarīgākas un ciešākas saites starp vēstures avotiem.

20.gs. 20.–40.g. Latvijas arheogrāfi – A. Švābe, E. Dunsdorfs, L. Sloka, A. Spekke, J. Vīgrabs u.c. – atdarināja baltvācu arheogrāfu sagatavoto publikāciju paraugus, un tas deva iespēju saglabāt un attīstīt labākās tradīcijas vēstures avotu edīcijā.

Diemžēl šīs tradīcijas nepaspēja nostiprināties, jo 20.gs. 40.g. sākās Latvijas arheogrāfijas pārveidošana atbilstoši Padomju Savienības arheogrāfijas modelim. Arheogrāfija izskatās ideoloģiski "neitrāla" tikai no pirmā acu uzmetiena. Būtībā publicējamo (un tādējādi pieprasīto) avotu sastāvs tiešā veidā norāda uz ideoloģiskām prioritātēm vēstures izpētē. Tāpēc 20.gs. 50.–80.g. Latvijas arheogrāfi sevišķi intensīvi nodarbojās ar Latvijas sociāldemokrātijas, komunistiskās partijas dokumentu un revolucionārās kustības dalībnieku atmiņu edīciju. Tajā pašā laikā daudzi avoti bija faktiski izņemti no zinātnes aprites. Jāatzīmē, ka padomju varas gados kvalitatīvākās vēstures avotu publikācijas tika sagatavotas 40.g. beigās – 50.g. sākumā, kad Latvijas brīvvalsts laika arheogrāfijas tradīcijas joprojām ietekmēja avotu edīciju Latvijas PSR.¹⁵

Neskatoties uz padomju ideoloģijas spaidiem, 20.gs. 50.–60.g. vēstures avotu edīcijas tehnikas līmenis bija relatīvi augsts, varbūt pateicoties tieši stingrai arheogrāfiskās darbības reglamentācijai: Padomju Savienībā vēstures avotu edīcijas noteikumi sīki reglamentēja arheogrāfijas paņēmienus un metodes, tekstu atveides principus, leģendu sastādīšanu, publikāciju sastāvu, avotu atlasī utt.¹⁶

Kopš Latvijas valsts neatkarības atgūšanas, arheogrāfu uzmanības centrā ir divas vēstures avotu grupas: viduslaiku vēstures avoti, galvenokārt – Livonijas hronikas, un jaunāko laiku vēstures avoti. Vērojama arheogrāfiskās darbības aktivizēšanās, par ko liecina avotu publikāciju skaits, kas gadu no gada strauji pieaug. Tomēr avotu izdevumi atstāj visai pretrunīgu iespaidu. No vienas puses, 20.gs. 90.g. – 21.gs. sākumā tika iespiesti daudzi svarīgi Latvijas vēstures avoti, turklāt daži izdevumi uzskatāmi par pirmpublicējumiem, taču no otras puses, daudzas vēstures avotu publikācijas neatbilst mūsdienu zinātniskās arheogrāfijas prasībām.

Nozīmīgāko viduslaiku vēstures avotu publikācijas pat nav iespējams uzskatīt par zinātniskajām publikācijām šī vārda tiešajā nozīmē, jo avotu teksti tiek publicēti nevis pēc oriģināliem, bet pēc iepriekšējām publikācijām. Turklāt publikācijām parasti trūkst pilnvērtīgu tekstoloģisko, paleogrāfisko un arheogrāfisko komentāru, un publikāciju ievadrakstos tiek lietota netradicionāla un neskaidra terminoloģija. Kā piemēru var citēt L. Arbuzova jun. sagatavotās Indriķa Hronikas publikācijas vērtējumu, kas sniegts šī avota jaunākajā izdevumā latviešu valodā: “*Salīdzinājais visus zināmos Hronikas rokrakstus, L. Arbuzovs sniedzis optimālu [raksta autora izcēlums] Hronikas tekstu, uz kuru savā darbā var balstīties gan Hronikas pētnieki, gan tulkotāji.*”¹⁷ Tajā pašā laikā, pateicoties pilnvērtīgiem vēsturiskiem komentāriem un kvalitatīviem tulkojumiem, šīm publikācijām piemīt arī zinātniska nozīme un novitāte.

Jākonstatē, ka avotu publikāciju klāstā kvantitatīvi dominē jaunāko laiku vēstures avotu krājumi, kuros iespiesti arhīva avoti, atmiņas, traģisko notikumu aculiecinieku stāsti, fotodokumenti u.tml. Lai gan publicētie avoti veido diezgan vispusīgu priekšstatu par Latvijas likteni okupācijas gados,¹⁸ tomēr publikāciju izmantošanai vēstures pētniecībā ir vairāki ierobežojumi, jo avotu krājumi veidoti pēc tematiskā principa un tādējādi atgādina hrestomātijas. Turklāt vēstures avotu atlase tiek pakļauta vai nu krājumu sastādītāju pētnieciskajai programmai vai arī viņu priekšstatiem par konkrētām vēsturiskām parādībām. Dažreiz avotu krājumu tapšanā savu lomu spēlē arī nejausība. Tas ļauj secināt, ka krājumos publicēto avotu izlasei bieži vien trūkst reprezentatīvātes.

Dažās avotu publikācijās dokumenti pat netiek arheogrāfiski apstrādāti. Kā piemēru var minēt dokumentu krājumu *Latviešu leģions*:¹⁹ tajā daudzi

dokumenti publicēti tikai tulkojumā, leģendās nav norādīti arhīva šifri, bet avotu publicēšanas paņēmieni faktiski nav atrunāti, jo diez vai par arheogrāfisko paņēmieni pamatojumu var uzskatīt divus teikumus ievadā: “*Krājuma ievietotie dokumenti tulkoti no angļu valodas. Tie bija tapuši lielā steigā (...)*”.²⁰

Mūsdienā Latvijas arheogrāfijas nepilnības liecina par to, ka pēc Latvijas valsts neatkarības atgūšanas netika saglabāta pēctecība ar pirmās Latvijas Republikas arheogrāfiju, kura balstījās uz sava laika visaugstākajiem standartiem vēstures avotu edīcijā. Lai gan atsevišķos avotu krājumos (piemēram, Latvijas Valsts vēstures arhīva seriālizdevumā *Vēstures Avoti*) tiek ievērotas zinātniskās arheogrāfijas prasības, tomēr kopumā avotu edīcijas māksla ir gandrīz aizmirsta.

Šķiet, ka arheogrāfiskās darbības trūkumus radījis pārrāvums starp arheogrāfisko teoriju un praksi. Tā iemesls ir arheogrāfiskās darbības pakļaušana priekšstatiem, interpretācijām un šabloniem, kas ir pieņemti un vispārārstīti historiogrāfiskajā tradīcijā, kuru pārstāv arheogrāfi. Rezultātā arheogrāfi ir spiesti meklēt piemērus un ilustrācijas, kas palīdz pamatot un attaisnot savas historiogrāfiskās skolas atziņas.²¹ Ilustratīvās pieejas īstenošana arheogrāfijā noved pie tā, ka vēstures avoti tiek mākslīgi “izrauti” no sava laikmeta un vēsturiskās esamības konteksta, tāpat tiek ignorēta avotu vieta sava laika kultūrvēsturiskajā vidē, kas neļauj pilnīgi atklāt šo avotu specifiskās funkcijas.

Par alternatīvu arheogrāfiskās darbības pašreizējam modelim var uzskatīt avotu dabisku, vēsturisku kompleksu rekonstrukciju un vispusīgu reprezentāciju diplomātiskajās vēstures avotu publikācijās. Kompleksa – savstarpēji saistīto vēstures avotu kopuma²² – precīza noteikšana ļauj krājumos panākt avotu izlases augstāku reprezentativitātes pakāpi. Tas savukārt dod iespēju pielietot pašas jaunākās pētniecības metodes avotpētieciskajā kritikā, kvalitatīvi risināt vēstures avotu atribūcijas un datešanas jautājumus (kas ir nepieciešams, lai sagatavotu pilnvērtīgas, kvalitatīvas publikācijas), atklāt avotu informatīvo potenciālu, kā arī iegūt no tiem plašāku vēsturisko informāciju, jo avotu dabiskajos kompleksos atspoguļojas daudzveidīgas saites starp dažādiem vēsturiskās realitātes aspektiem. Turklāt diplomātiskās avotu publikācijas ne tikai sniedz pilnvērtīgu priekšstatu par rakstītā kultūras un vēstures pieminekļa formas un satura iezīmēm, bet arī nodrošina šo avotu saglabāšanos un publisku pieejamību. Taču galvenais priekšnoteikums, kas perspektīvā ļautu nodrošināt augstāku līmeni Latvijas arheogrāfijā, ir arheogrāfu kvalifikācija, pieredze un vērīga attieksme pret savu priekšgājēju paveikto darbu vēstures avotu edīcijas jomā, jo arheogrāfija vienmēr ir balstījusies un joprojām balstās uz tradīciju.

Atsauces un piezīmes

- ¹ Ivanovs A. Latvijas PSR historiogrāfija (konceptuāls pārskats). *Latvijas Vēsture*. Nr. 3, 2003. 73. lpp.
- ² Hildebrand H. Verbesserungen zu K.E. Napiersky's Russisch-Livländischen Urkunden. In: *Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Est- und Kurlands*, Bd. XII, H. 2. Riga, 1876, S. 259–294; [Bulmerincq, A. von., L. Arbusow]. *Der Bericht über die Arbeiten für das Liv-, Est- und Kurländische Urkundenbuch, sowie die Akten und Recesse der Livländischen Ständetage*. Riga, 1909; Feuereisen, A. Über das baltische Archivwesen. In: *Arbeiten des Ersten Baltischen Historikertages zu Riga 1908*. Riga, 1909, S. 250–260.
- ³ Zeids T. *Senākie rakstītie Latvijas vēstures avoti līdz 1800. gadam*. Rīga, 1992.; Вахтре С., Т. Зейдс, М. Ючас, В. Пашуто. О своде древнейших источников по истории народов Прибалтики. В кн.: *Материалы межреспубликанской научной конференции по источниковедению и историографии народов Прибалтийских республик Союза ССР. Источниковедение*. Вильнюс, 1978, с. 3–15; Енш Г. *Из истории архивного дела в Латвии*. Рига, 1981; Енш Г. “Polonica” в Рижском городском государственном архиве. В кн.: *Уч. зап. Института славяноведения АН СССР*, т. II. Москва; Ленинград, 1950, с. 311–325; Зейд Т. Характеристика изданий письменных источников по истории феодализма в Латвии. В кн.: *Источниковедческие проблемы истории народов Прибалтики*. Рига, 1970, с. 345–361.
- ⁴ Ivanovs A. Dokumentu kompleksa apzināšana, rekonstrukcija un izpēte: arheogrāfiskie un avotpētnieciskie aspekti. *Humanitāro Zinātņu Vēstnesis*. Nr. 10, 2006. 76.–88. lpp.
- ⁵ Ivanovs A. Kompleksa “Moscovitica-Ruthenica” ieviešana zinātnes aprītē: arheogrāfisks apskats. *Latvijas Arhīvi*. Nr. 2, 2004. 47.–85. lpp.; Ivanovs A., Varfolomejev A. Editing and Exploratory Analysis of Medieval Documents by Means of XML Technologies: The Case of the Documentary Source Complex Moscovitica-Ruthenica. In: *Humanities, Computers and Cultural Heritage*. Amsterdam, 2005, p. 155–160; Иванов, А.С. “Moscovitica – Ruthenica” в Латвийском государственном историческом архиве: история формирования комплекса, состав и введение в научный оборот. *Древняя Русь*. № 3, 2004, с. 47–54; № 4, 2004, с. 94–106; Иванов А.С., А.Г. Варфоломеев. Проект издания комплекса документов “Moscovitica-Ruthenica”. В кн.: *Современные информационные технологии и письменное наследие: от древних рукописей к электронным текстам*. Ижевск, 2006, с. 65–70, и.с.
- ⁶ Sk. sikāk: *Normalisation internationale des méthodes de publication des documents latins du Moyen Âge*. Roma, 1977; *Правила издания исторических документов в СССР*. Изд. 2-е, перераб. и доп. Москва, 1990.
- ⁷ *Отбор исторических источников для публикации в различных типах и видах изданий документов. Методические рекомендации*. Москва, 1986.

- ⁸ Sk.: Ivanovs A. Dokumentu kompleksa apzināšana, rekonstrukcija un izpēte.; Ivanovs A., Varfolomejev A. Editing and Exploratory Analysis of Medieval Documents.
- ⁹ Piemēram, sk.: Vītola L. (sast.). *Publikācijai sagatavoto dokumentu arheogrāfiskais noformējums: Norādījumi*. Rīga, 1996. [Latvijas Valsts arhīva instrukcija].
- ¹⁰ Par šīm tehnoloģijām sk. sīkāk: Doorn P., I. Garskova H. Tjalsma (eds.). *Archives in Cyberspace: Electronic Records in East and West*. Moscow, 2004.
- ¹¹ Зейд Т. Характеристика изданий письменных источников., с. 345–346.
- ¹² Piemēram, Arndt J.G. *Der Liefländischen Chronik*. Erster Teil. Halle, 1747.
- ¹³ *Liv-, Esth- und Curländisches Urkundenbuch nebst Regesten*, Bd. 1–12. Reval; Rīga, 1853–1910; *Liv-, est- und kurländisches Urkundenbuch*. Zweite Abtheilung, Bd. 1–3. Rīga; Moskau, 1900–1914; Napiersky K.E. (hrsg.). *Russisch-livländische Urkunden*. St. Petersburg, 1868, un daudzi citi izdevumi.
- ¹⁴ Sk.: Sloka L. *Vidzemes draudžu chronikas*, I–III. Rīga, 1925.–1927. (Valsts arhīva raksti, III–V); Sloka L. *Kurzemes draudžu chronikas*, I–III. Rīga, 1928.–1934. (Valsts arhīva raksti, VII, IX, X); Švābe A. (izd.) *Senās Latvijas vēstures avoti*, 1. burtn.: Līdz 1237. gadam. Rīga, 1937.; 2. burtn.: 1238.–1256. gads. Rīga, 1940. (Latvijas vēstures avoti, II sēj.), u.c.
- ¹⁵ Drīzulis A. (red.). *Senatora N. Manaseina ziņojums par viņa izdarīto revīziju Vidzemes un Kurzemes guberņās no 1882. līdz 1883. gadam*. Rīga, 1949.; Merķelis G. *Latvieši, sevišķi Vidzemē, filozofiskā gaidsimteņa beigās*. Rīga, 1953.
- ¹⁶ Piemēram, sk.: *Правила издания исторических документов в СССР*.
- ¹⁷ *Indriķa hronika = Heinrici chronicon*. Rīga, 1993. 21. lpp.
- ¹⁸ Piemēram, sk.: *Okupācijas varu politika Latvijā, 1939–1991: Dokumentu krājums*. [Rīga], 1999., u.c.
- ¹⁹ Ezerģailis A. (sast.). *Latviešu leģions: Varoņi, nacisti vai upuri?* 2. izd. Rīga, 1998.
- ²⁰ Turpat, 13. lpp.
- ²¹ Добрушкин Е.М. Археографическая теория и источниковедческая практика (к вопросу о взаимосвязи). В кн.: *Россия в IX–XX веках: Проблемы истории, историографии и источниковедения*. Москва, 1999, с. 131–132.
- ²² Ivanovs A. Dokumentu kompleksa apzināšana, rekonstrukcija un izpēte.

Aleksandrs Ivanovs

The Archaeography, Preservation and Popularization of Written Historical Records in Latvia

Summary

The article focuses on the problems of Latvian archaeography – theoretical, methodological, and practical aspects of editing written historical records – from the 19th to the early 21st century. In order to evaluate the level achieved by Latvian archaeography, the proposed principal criteria of evaluation: (1) the type of edition, (2) the representative selection of records in published collections based on the comprehensive reconstruction of collections of historical records, (3) technical aspects of the representation of historical sources, (4) the introduction of computer technologies in archaeography. Insight into the history of Latvian archaeography shows that the highest standard of publication was achieved by Baltic German editors in the second half of the 19th to the early 20th century. This level was maintained to a large extent in the First Republic of Latvia in 1920s – 1930s. In order to achieve the highest standards of archaeography today, the traditions of archaeological work should be resumed.